

MỘT SỐ GIẢI PHÁP NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG GIẢNG DẠY MÔN CHỦ NGHĨA XÃ HỘI KHOA HỌC Ở CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC, CAO ĐẲNG HIỆN NAY

● NGUYỄN THANH HẢI

TÓM TẮT:

Bài viết phân tích thực trạng giảng dạy và học tập môn chủ nghĩa xã hội khoa học ở một số trường đại học, cao đẳng hiện nay và chỉ ra 2 vấn đề cơ bản đang tồn đọng, ảnh hưởng đến chất lượng, hiệu quả giảng dạy, học tập môn Chủ nghĩa xã hội khoa học, đó là: 1) một bộ phận sinh viên chưa nhận thức đúng về vai trò, ý nghĩa của việc học tập, nghiên cứu môn học nên chưa có thái độ, phương pháp học tập tích cực; 2) bất cập trong việc vận dụng phương pháp giảng dạy môn Chủ nghĩa xã hội khoa học. Từ đó, bài viết đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy môn Chủ nghĩa xã hội khoa học ở các trường đại học, cao đẳng hiện nay.

Từ khóa: phương pháp giảng dạy, chất lượng giảng dạy, lý luận chính trị, môn Chủ nghĩa xã hội khoa học, trường đại học, trường cao đẳng.

1. Đặt vấn đề

Ngày 19/7/2019, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã ban hành công văn số 3056/BGDĐT-GDĐH hướng dẫn thực hiện chương trình, giáo trình các môn lý luận chính trị trong các trường đại học, cao đẳng. Chương trình các môn lý luận chính trị mới gồm 5 môn: Triết học Mác - Lênin, Kinh tế Chính trị Mác - Lênin, Chủ nghĩa xã hội khoa học, Lịch sử Đảng Cộng sản Việt Nam, Tư tưởng Hồ Chí Minh. Đây là một quyết định quan trọng nhằm đổi mới, nâng cao chất lượng, hiệu quả giáo dục lý luận chính trị trong các trường đại học, cao đẳng để đáp ứng những yêu cầu mới của quá trình phát triển của đất nước trước

những cơ hội và thách thức to lớn do sự thay đổi trên các phương diện kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội của thế giới và khu vực đem lại.

Chính vì vậy, việc nâng cao chất lượng giảng dạy môn Chủ nghĩa xã hội khoa học ở các trường đại học, cao đẳng của Việt Nam trong giai đoạn hiện nay có ý nghĩa vô cùng quan trọng. Việc làm này không chỉ góp phần hình thành thế giới quan và phương pháp luận khoa học, cách mạng, mà còn củng cố niềm tin, lý tưởng của sinh viên và quần chúng nhân dân vào chủ nghĩa xã hội, vào sự lãnh đạo của Đảng. Thông qua đó, mỗi cá nhân, tổ chức, cộng đồng sẽ phát huy tối đa tinh thần đoàn kết,

phát huy tối đa năng lực lao động, sáng tạo trong việc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa.

Do vậy, nhằm góp phần nâng cao chất lượng, hiệu quả giảng dạy môn Chủ nghĩa xã hội khoa học, việc nghiên cứu “Một số giải pháp nâng cao chất lượng giảng dạy chủ nghĩa xã hội khoa học ở các trường đại học, cao đẳng hiện nay” là cần thiết.

2. Thực trạng giảng dạy và học tập môn chủ nghĩa xã hội khoa học ở một số trường đại học, cao đẳng hiện nay

Qua gần 4 năm tiến hành giảng dạy theo chương trình mới của Bộ Giáo dục và Đào tạo, hoạt động giảng dạy, học tập các môn lý luận chính trị nói chung, môn Chủ nghĩa xã hội khoa học nói riêng đã có những bước chuyển biến rất tích cực. Cụ thể: giảng viên được phân công giảng dạy đúng chuyên môn nên chất lượng bài giảng được cải thiện rõ rệt; thế giới quan, nhân sinh quan khoa học, cách mạng và niềm tin vào công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở các thế hệ sinh viên trong các trường đại học, cao đẳng ngày càng được củng cố và nâng cao... Tuy nhiên, trong thực tiễn, vẫn còn 2 vấn đề cơ bản đang tồn đọng, ảnh hưởng đến chất lượng, hiệu quả giảng dạy, học tập môn Chủ nghĩa xã hội khoa học như sau:

Thứ nhất, một bộ phận sinh viên chưa nhận thức đúng về vai trò, ý nghĩa của việc học tập, nghiên cứu môn học, nên chưa có thái độ, phương pháp học tập tích cực. Đối tượng nghiên cứu của chủ nghĩa xã hội khoa học là những quy luật và tính quy luật chính trị - xã hội có tính trừu tượng cao, gắn kết chặt chẽ với thực tiễn địa - chính trị sống động, phức tạp của thế giới nói chung và Việt Nam nói riêng. Để có thể nhận thức sâu sắc các nội dung cụ thể của môn học, người học không những phải nắm vững thế giới quan và phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, mà còn phải có những kiến thức thực tiễn về chính trị - xã hội nhất định. Do đó, thẩm thấu được các tri thức cơ bản của môn học là một thách thức không nhỏ đối với đa phần sinh viên - đối tượng còn hạn chế về tri thức lý luận chính trị và cả những trải nghiệm về chính trị, xã hội. Cùng với đó là tâm lý chỉ chú trọng các môn học chuyên ngành, dẫn đến việc một bộ phận sinh viên không hứng thú, tích cực trong việc học tập môn Chủ

nghĩa xã hội khoa học. Mặt khác, thói quen học tập thụ động, lười tư duy, lười làm việc nhóm, không mạnh dạn tranh luận, phát biểu ý kiến, thờ ơ với thực tiễn chính trị, xã hội của đất nước cũng góp phần dẫn đến hiệu quả học tập môn Chủ nghĩa xã hội khoa học của sinh viên không cao.

Thứ hai, vẫn còn một số bất cập trong việc vận dụng phương pháp giảng dạy môn Chủ nghĩa xã hội khoa học. Trong thực tiễn, một số giảng viên thường sử dụng đơn điệu một số phương pháp giảng dạy cơ bản (phổ biến nhất là phương pháp thuyết trình). Chưa kết hợp linh hoạt các phương pháp giảng dạy phù hợp với đặc thù của môn học. Bài giảng ít được cập nhật, bổ sung, mở rộng so với những nội dung cơ bản được đề cập trong giáo trình. Đồng thời, giảng viên chưa có sự tương tác tích cực và quan tâm đúng mức đến thái độ, nhu cầu nhận thức của sinh viên. Thực trạng này cũng góp phần dẫn đến trạng thái thụ động, tâm lý “ngán, ngại” học môn Chủ nghĩa xã hội khoa học, không phát huy được tính chủ động, tích cực tư duy, phản biện của sinh viên trong quá trình học tập. Các môn lý luận chính trị luôn có sự thống nhất biện chứng giữa tính khoa học và tính cách mạng. Giáo dục ý thức chính trị và lý tưởng chính trị không phải là mục đích duy nhất của việc giảng dạy các môn học này. Do giảng viên chủ yếu tiếp cận môn Chủ nghĩa xã hội khoa học ở góc độ chính trị, chưa chú trọng đúng mức đến tính khoa học vốn có của môn học, cùng với “tính ỉ” trong việc cập nhật kiến thức mới, chưa chủ động đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy... đã dẫn đến những bất cập trong việc nâng cao chất lượng, hiệu quả giảng dạy, học tập môn Chủ nghĩa xã hội khoa học hiện nay.

3. Giải pháp nâng cao chất lượng, hiệu quả giảng dạy môn chủ nghĩa xã hội khoa học

Từ 2 vấn đề cơ bản đang tồn đọng, ảnh hưởng đến chất lượng, hiệu quả giảng dạy, học tập môn Chủ nghĩa xã hội khoa học tại các trường đại học, cao đẳng hiện nay, bài viết đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao chất lượng giảng dạy. Cụ thể như sau:

Thứ nhất, cần phải thay đổi và nâng cao nhận thức của sinh viên về vai trò, tính cần thiết của môn học Chủ nghĩa xã hội khoa học. Chủ nghĩa xã

hội khoa học không phải là một môn học mang mục đích “giáo dục chính trị” đơn thuần như quan niệm của một số người học hiện nay. Thông qua việc nghiên cứu những quy luật và tính quy luật chính trị - xã hội của quá trình phát sinh, hình thành và phát triển hình thái kinh tế - xã hội Cộng sản chủ nghĩa, Chủ nghĩa xã hội khoa học định hướng cho sinh viên nhận thức đúng về bản chất của các hoạt động chính trị - xã hội đã và đang diễn ra ở nước ta nói riêng, thế giới nói chung. Trên cơ sở đó, cá nhân sẽ hình thành quan điểm khoa học về chính trị, xã hội để định hướng thái độ và cách thức hoạt động thực tiễn cho bản thân; xác lập nên thế giới quan duy vật biện chứng, nhân sinh quan tích cực, cách mạng, phương pháp luận khoa học để có thể phát huy vai trò chủ động, sáng tạo trong hoạt động học tập, lao động của bản thân nói riêng, trong công cuộc xây chủ nghĩa xã hội của đất nước, dân tộc nói chung. Vì vậy, vai trò và trách nhiệm của giảng viên là phải giúp sinh viên nhận thức được vai trò, tính cần thiết của môn học, từ đó tạo ra động lực học tập thực sự nghiêm túc, chủ động ở sinh viên, tránh tình trạng học tập một cách thụ động, đối phó.

Thứ hai, lựa chọn, sử dụng phương pháp giảng dạy phù hợp. Đối với những môn học có tính lý luận trừu tượng, khái quát cao như môn Chủ nghĩa xã hội khoa học, phương pháp thuyết trình luôn là một phương pháp giảng dạy không thể thay thế. Phương pháp này giúp giảng viên truyền đạt đầy đủ, có hệ thống khối lượng lớn các kiến thức đặc thù của môn học đến người học trong điều kiện số tiết giảng khá hạn chế theo quy định đào tạo hiện nay. Tuy nhiên, để phương pháp thuyết trình phát huy hiệu quả, cần phải đan kết chặt chẽ với phương pháp chứng minh. Cả 7 chương của học phần Chủ nghĩa xã hội khoa học đều liên hệ trực tiếp đến thực tiễn kinh tế, chính trị, văn hóa, xã hội của thế giới và Việt Nam. Kết cấu học phần như trên rất thuận lợi cho việc liên hệ, dẫn chứng các số liệu, các hoạt động cụ thể của giai cấp công nhân, nền dân chủ, nhà nước xã hội chủ nghĩa... trong thực tiễn để chứng minh cho các nội dung lý luận có liên quan, giúp tăng tính thuyết phục, hiệu quả khi sử dụng phương pháp thuyết trình trong giảng dạy.

Tuy nhiên, phương pháp thuyết trình cũng có những hạn chế cơ bản như: chưa phát huy được kỹ năng đàm thoại, kỹ năng tranh luận, tư duy phản biện của sinh viên; giảng viên khó có thể đánh giá và kiểm tra chính xác sự tiếp nhận, thông hiểu các kiến thức của bài học đối với từng sinh viên cụ thể... Những hạn chế trên sẽ được khắc phục khi giảng viên kết hợp phương pháp thuyết trình với phương pháp nêu vấn đề và phương pháp đàm thoại. Đối với phương pháp nêu vấn đề và phương pháp đàm thoại, giảng viên cần xây dựng được hệ thống các tình huống có vấn đề, các câu hỏi liên quan đến các nội dung cụ thể trong từng chương, bài học cụ thể. Đặc biệt là các tình huống có vấn đề, câu hỏi liên quan đến thực tiễn chính trị - xã hội của các nước nói chung, của thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa hội ở Việt Nam hiện nay nói riêng. Hệ thống tình huống, câu hỏi do giảng viên đặt ra cần đáp ứng được 2 tiêu chí cơ bản, đó là: khả năng thao tác tư duy (phân tích, tổng hợp, so sánh, liên hệ, nhân quả, khái quát, tổng hợp...); trình độ nhận thức (biết, hiểu, áp dụng, phân tích, tổng hợp, đánh giá...). Giảng viên phải phối hợp cùng sinh viên giải quyết các tình huống có vấn đề, các câu hỏi đặt ra, rút ra những kết luận cần thiết về phương pháp luận cho người học, tránh trường hợp vấn đề được triển khai sai lệch so với mục tiêu, yêu cầu đặt ra.

Nếu các phương pháp trên được giảng viên kết hợp, sử dụng nhuần nhuyễn, linh hoạt thì hoạt động giảng dạy Chủ nghĩa xã hội khoa học sẽ đạt được những kết quả rất tích cực: sinh viên có thể tổng hợp, hệ thống hóa và khái quát được các kiến thức cơ bản đã học; biết vận dụng sáng tạo, linh hoạt những kiến thức đã học vào thực tiễn; kích thích năng lực tư duy, phản biện, tranh luận, khả năng sáng tạo; khuyến khích tinh thần tích cực, tự giác, chủ động, mạnh dạn của sinh viên. Sử dụng các phương pháp này thường xuyên cũng sẽ góp phần giúp sinh viên thấy được tính tất yếu, tính thực tiễn và tính hấp dẫn của môn học. Tăng cường sự liên hệ, tương tác, tạo ra môi trường dân chủ, bình đẳng, gần gũi, cởi mở giữa người dạy và người học. Nhờ đó, không khí học tập của sinh viên trong lớp sẽ sôi động, tích cực hơn. Đồng thời, giảng viên cũng có thể đánh giá được mức độ tiếp nhận kiến thức, hiểu

bài học của sinh viên để có sự điều chỉnh về phương pháp nhằm đạt kết quả tối ưu trong hoạt động giảng dạy.

Thứ ba, cần phải thường xuyên cập nhật, bổ sung những quan điểm mới về lý luận và thực tiễn, đặc biệt là các quan điểm về xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa và nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa do Đảng Cộng sản Việt Nam đề ra tại Đại hội lần thứ XIII để làm phong phú nội dung bài giảng, tăng tính thực tiễn, hiệu quả của môn học.

Dân chủ xã hội chủ nghĩa và Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa là hai trong tám đặc trưng về mục tiêu, bản chất, nội dung của xã hội xã hội chủ nghĩa mà nhân dân ta đang xây dựng¹. Đây cũng là những nội dung trọng tâm (cùng với học thuyết về sứ mệnh lịch sử của giai cấp công nhân), xuyên suốt toàn bộ chương trình môn học Chủ nghĩa xã hội khoa học². Vì vậy, bổ sung, làm rõ các luận điểm: “Nhân dân là trung tâm, là chủ thể”³; “dân giám sát, dân thụ hưởng”⁴; “Tiếp tục xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa kiến tạo phát triển, liêm chính, hành động; đẩy mạnh phòng, chống tham nhũng, thực hành tiết kiệm, chống lãng phí, tạo đột phá trong cải cách hành chính”⁵... được Đảng đưa ra trong Văn kiện Đại hội XIII là rất cần thiết. Điều này giúp người học nhận thức sâu sắc hơn lý luận và thực tiễn của công cuộc xây dựng chủ nghĩa xã hội ở nước ta giai đoạn hiện nay, vừa có thể hiểu cụ thể hơn các nội dung khác trong chương trình môn học. Khi nghiên cứu, lồng ghép, bổ sung những luận điểm như trên, giảng viên cần kết hợp các phương pháp nghiên cứu đặc thù của chủ nghĩa xã hội khoa học với phương pháp

luận biện chứng duy vật mới làm rõ được tính thống nhất, mối liên hệ biện chứng giữa các nội dung trên với các nội dung khác trong học phần; làm rõ được tính tất yếu khách quan, tính toàn diện, tính logic, tính lịch sử, tính thực tiễn trong quá trình phát triển lý luận về chủ nghĩa xã hội nói chung, lý luận về dân chủ xã hội chủ nghĩa và nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở nước ta nói riêng; làm rõ được tính phổ biến, tính đặc thù (cái chung, cái riêng và cái đơn nhất) trong lý luận và thực tiễn xây dựng nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam so với lý luận về dân chủ và nhà nước pháp quyền ở nhiều nước khác trên thế giới. Đồng thời, giảng viên phải cũng phải đảm bảo nguyên tắc tính Đảng, tính giai cấp khi nghiên cứu, giảng dạy để tránh “chệch hướng”, “tự diễn biến, tự chuyển hóa” trong nhận thức.

4. Kết luận

Trong bối cảnh Đảng, Nhà nước và toàn thể nhân dân Việt Nam đang đẩy mạnh quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, xây dựng và hoàn thiện nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, mở rộng hợp tác, hội nhập quốc tế... việc nâng cao chất lượng, hiệu quả giảng dạy các môn lý luận chính trị nói chung, chủ nghĩa xã hội khoa học nói riêng có ý nghĩa vô cùng quan trọng. Hoạt động này không chỉ góp phần phát triển chất lượng giáo dục để đáp ứng yêu cầu đổi mới, hội nhập của đất nước, mà còn giúp hình thành thế giới quan và phương pháp luận khoa học, cách mạng ở các thế hệ sinh viên, củng cố niềm tin, lý tưởng của họ vào chủ nghĩa xã hội, vào sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý của Nhà nước ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO VÀ TRÍCH DẪN:

¹Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (Bổ sung, phát triển năm 2011) (2015). Truy cập tại <https://tulieuvankien.dangcongsan.vn/ban-chap-hanh-trung-uong-dang/dai-hoi-dang/lan-thu-xi/cuong-linh-xay-dung-dat-nuoc-trong-thoi-ky-qua-do-len-chu-nghia-xa-hoi-bo-sung-phat-trien-nam-2011-1528>.

²Bộ Giáo dục và Đào tạo (2021). *Giáo trình Chủ nghĩa xã hội khoa học (dành cho bậc đại học hệ không chuyên lý luận chính trị)*, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.

³Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập I, tr.27-28.

⁴Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập I, tr.27-28, 173-174.

⁵Đảng Cộng sản Việt Nam (2021). *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, t.I, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội, tập I, tr.284.

Ngày nhận bài: 18/4/2023

Ngày phản biện đánh giá và sửa chữa: 5/5/2023

Ngày chấp nhận đăng bài: 20/5/2023

Thông tin tác giả:

TS. NGUYỄN THANH HẢI

Khoa Khoa học cơ bản

Trường Đại học Luật TP. Hồ Chí Minh

SOME SOLUTIONS TO IMPROVE THE SCIENTIFIC SOCIALISM TEACHING ACTIVITIES AT VIETNAMESE UNIVERSITIES AND COLLEGES

● Ph.D **NGUYEN THANH HAI**

Faculty of Basic Science

Law University of Ho Chi Minh City

ABSTRACT:

This paper analyzes the current scientific socialism teaching activities at some universities and colleges in Vietnam. The paper points out two basic outstanding problems that affect the quality and effectiveness of scientific socialism teaching. Firstly, a part of the students are not properly aware of the role and meaning of studying scientific socialism; hence, they do not have the appropriate attitude and methods for studying this subject. Secondly, there are some inadequacies in applying the teaching methods for the scientific socialism subject. Based on the paper's findings, some solutions are proposed to improve the quality of teaching the scientific socialism subject in universities and colleges.

Keywords: teaching methods, teaching quality, political theory, Scientific Socialism subjects, universities, colleges.